

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДИТИНИ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Воротинцева Олена Олександрівна, завідувачка
Ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти Закарпатського ІППО,
аспірантка Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка

***Анотація.** У роботі розкриваються окремі аспекти організації інклюзивного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями, зокрема, залежності рівня якості надання освітніх послуг у закладі загальної середньої освіти від тісної міжвідомчої співпраці педагогів, соціальних працівників та медиків, створення інклюзивного освітнього середовища.*

Ключові слова: інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, діти з порушеннями інтелектуального розвитку, індивідуальна освітня траєкторія, асистент учня (дитини), учасники освітнього процесу, соціальна послуга.

Учні з особливими освітніми потребами, які зумовлені інтелектуальними порушеннями, є однією з найвразливіших груп здобувачів освітніх послуг. Вони потребують виваженого підходу до проєктування та реалізації освітньої траєкторії. На даний час, відповідно до чинного законодавства, саме батьки (законні представники) обирають форму навчання, заклад освіти для своїх дітей.

Актуальність обраної теми зумовлена сучасними вимогами держави до якості надання освітніх послуг, які інституційно визначені у Концепції розвитку інклюзивної освіти та Концепції Нової української школи. Зокрема йдеться про особистісно орієнтоване навчання, в якому може реалізуватися кожна дитина незалежно від її можливостей.

Метою роботи є висвітлення шляхів організації навчання дітей з інтелектуальними порушеннями за інституційною (денною) формою здобуття

освіти з організацією інклюзивного навчання в закладі загальної середньої освіти.

За умови, що батьки вважають навчання дитини у закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО) з організацією інклюзивного навчання найкращим, то першим кроком для них є отримання висновку про комплексну оцінку психолого-педагогічного розвитку дитини від інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ). На жаль, і досі побутує співставлення ІРЦ з психолого-медико-педагогічними консультаціями (ПМПК), що знижує рівень довіри батьків. До того часу, як почали функціонувати ІРЦ, ПМПК проводили комплексну діагностику розвитку дитини разом з лікарями і надавали рекомендації щодо направлення дитини на відповідну форму навчання (найчастіше це було навчання у спеціальних школах), яке ухвалювало управління освіти, а ІРЦ проводять комплексну оцінку розвитку дитини, визначають наявність у дитини особливих освітніх потреб та рекомендують програму з відповідним корекційним компонентом, за якою може навчатися дитина. Отже, з висновком ІРЦ про комплексну оцінку особливих освітніх потреб (ООП), дитині «відкривається шлях» до інституційної форми навчання в інклюзивному класі. На сьогоднішній день даний висновок ІРЦ є обов'язковим і в тому випадку, якщо батьки оберуть спеціальну школу, як оптимальний варіант для навчання. У висновку зазначаються особливі освітні потреби. Для дитини з інтелектуальними порушеннями найчастіше це асистент учителя, асистент дитини, індивідуальний супровід під час інклюзивного навчання, адаптації чи (найчастіше) модифікації навчальних матеріалів (програм).

Особливої уваги потребує питання супроводу дитини під час інклюзивного навчання – соціальна послуга «асистент дитини». Супровід учня під час інклюзивного навчання – одна з базових соціальних послуг. Метою її впровадження є забезпечення повної та ефективної участі дітей з особливими освітніми потребами в освітньому процесі. Особливості психофізичного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, невміння (непідготовленість) педагогів працювати з даною категорією учнів є часто причиною конфліктних

ситуацій у закладі освіти. Асистент учня (дитини) відповідно до Примірного положення про команду супроводу залучається до її складу та має сприяти досягненню визначених цілей розвитку у питаннях соціальної адаптації, комунікації та соціально-побутової орієнтації. Наголошуємо, що асистент вчителя та асистент учня (дитини) виконують різні функції та мають різні обов'язки. Асистент дитини працює з однією чи кількома дітьми, а асистент вчителя – з усім класом. Як показала практика, введення асистента дитини в освітній процес, знімає напругу, яка є причиною негативних проявів до інклюзивного навчання в цілому.

Для створення інклюзивного класу і навчання у ньому дитини з інтелектуальними порушеннями, батькам необхідно подати заяву директору ЗЗСО та висновок ІРЦ. У відповідності до нормативно-правової бази, заклади освіти не можуть безпідставно відмовляти здобувачам освіти в організації певної форми здобуття освіти, а навпаки, – мають сприяти реалізації індивідуальної освітньої траєкторії, наданню освітніх послуг відповідно до їх потреб, розвитку різних форм здобуття освіти.

Для того, щоб надати якісні освітні послуги дитині з інтелектуальними порушеннями, педагоги мають ретельно ознайомитися з висновком ІРЦ та проконсультуватися з фахівцями ІРЦ, які відповідно до професійних обов'язків, реалізують постійний супровід дитини з ООП. Маємо враховувати, що вчителі ЗЗСО здобули «класичну педагогічну освіту». Рівень інклюзивної компетентності більшості педагогів є не на достатньому рівні. Лише з 2019 року відповідно до Постанови Кабінету Міністрів про підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників №800, внесено обов'язків напрям підвищення кваліфікації «створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами». Отже, саме на фахівців ІРЦ покладається місія допомоги, консультування, підтримки педагогів в умовах інклюзії, та, власне, у роботі з дітьми, що мають ООП, спричинені інтелектуальними порушеннями.

Командою психолого-педагогічного супроводу складається індивідуальний навчальний план для кожного учня та індивідуальну програму розвитку (ІПР). Вказані документи є частиною індивідуальної освітньої траєкторії дитини з інтелектуальними порушеннями, так як складаються максимум на рік.

Для усіх дітей з ООП, для яких організоване інклюзивне навчання індивідуалізація освітнього процесу регламентується у ІПР. Вона має мати практичний, а не декларативний характер. Зважаючи на рекомендації, які прописані у висновку ІРЦ, вчителі враховують потребу дитини в адаптації чи модифікації змісту навчальних програм (освітні цілі та завдання). На даному етапі написання ІПР вкрай важливим є співпраця з вчителем-дефектологом, випадку для дітей з інтелектуальними порушеннями – олігофренопедагогом.

Окремим пунктом реалізації інклюзивного навчання є надання корекційно-розвиткових послуг. З початком запровадження інклюзивного навчання корекційно-розвиткові заняття проводилися виключно вчителями-дефектологами. Наразі ці послуги можуть надаватися більш ширшим колом педагогів. Погоджуюся з колегами-дефектологами, що для якості надання освітніх послуг, кожен педагог має працювати за спеціалізацією. Робота з дітьми, що мають особливості психічного чи/або фізичного розвитку - це завдання відповідних педагогів (016 – Спеціальна освіта; до 2016 р. – Дефектологія, Корекційна освіта). Оскільки тривалий час підготовка здійснювалась за спеціальністю «Дефектологія», то й посада у кваліфікаційній характеристиці звучить до сих пір як «вчитель-дефектолог». Проте ми водночас вживаємо і сучасний термін «корекційний педагог» (за кордоном – спеціальний педагог).

Діти з інтелектуальними порушеннями здобувають у закладах загальної середньої освіти тільки базову освіту і отримують свідоцтво та додаток до нього відповідного зразка у залежності від ступеня інтелектуального порушення, що різниться додатком до свідоцтва про здобуття базової середньої освіти (для осіб з особливими освітніми потребами, зумовленими порушеннями

інтелектуального розвитку). Діти з помірними інтелектуальними порушеннями отримують довідку про закінчення повного курсу навчання. Такий документ не дає можливості здобувати освіту дітям з порушеннями інтелектуального розвитку у закладах загальної середньої освіти, однак, є можливість здобути робітничу професію у професійно-технічних ліцеях.

Висновок. Кожна дитина має право на освіту. Батьки (законні представники) обирають оптимальну, на їх думку, форму здобуття освіти. Завдяки цьому діти з інтелектуальними порушеннями можуть навчатися у закладах загальної середньої освіти. Отже, педагоги мають мати навички реалізації індивідуальної освітньої траєкторії для дітей з інтелектуальними порушеннями, високий рівень сформованості інклюзивної компетентності. Тільки міжвідомча співпраця закладів освіти, батьків, фахівців ІРЦ, соціальних служб та медиків – це якісна освіта з дітей з особливими освітніми потребами.